מלכות מעולם אחר

צילום: חיים מוטבול

מאוד מתבקש למשוך כתבה על הרב יצחק גינזבורג לכיוון המשנה המדינית־משיחית־חב"דית־אקטיבית שלו, שלא מעט תופסים אותה אף כקיצונית. והאמת, גם אנחנו לא עמדנו בפיתוי, אבל עוד הרבה קודם הרב גינזבורג הוא מפעל מדהים של עיסוק עמוק ויחד עם זאת בהיר ועממי בפנימיות התורה ❁ יש לו קשר מעניין מאוד עם פלג, אמנם מסוים מאוד, בציונות הדתית, למרות שהדבר האחרון שאפשר להגיד עליו, שהוא תומך בתנועה הציונית ובמדינה, או אם להיות מדויקים יותר – הוא בהחלט מתנגד להן. אבל זה ממש לא מפריע לו לפעול, לדחוף ולדבר על עשייה מדינית ולאומית שיכולה להיות מקור לגאווה להרבה דתיים־לאומיים ❁ אז מה בכל זאת המשותף? אבל גם היכן נעוצים ההבדלים העקרוניים? מה היחס ללימוד קבלה לחילונים? ❁ והבהרה: אמנם זכינו לפגוש את הרב, ואפילו בביתו בכפר חב"ד, אבל התנאי היה שזה אינו ראיון עיתונאי. בסוף קיבלנו רשות לשאול בכל זאת כמה שאלות.

לשים את האצבע על ההבדלים

| מערכת |

מאמר מרכזי של הרב בכל הקשור ליחס למדינה הוא המאמר 'לפצח את האגוז' שנפוץ ונלמד רבות בין תלמידיו. המאמר מדמה את העם היושב בציון, על חלומותיו ומסירותו, לפרי האכיל והפנימי של האגוז. את הפרי עוטפות ארבע קליפות: שלוש הקליפות החיצוניות הן קליפות טמאות שיש לשבור אותן, וברמה העקרונית אין שום עניין להתעסק איתן. הרב טוען כי יש לראות בממסד הישראלי על שלוחותיו את הקליפות הללו. הקליפה הרביעית היא קליפה מורכבת יותר שנקראת קליפת נוגה – קליפה שמעורבים בה טוב ורע – אותה מייחסים לצבא – את הקליפה הזו ניתן למתק. כל המושגים הללו – קליפה, נוגה, מיתוק, הם כמובן מושגים מעולם הקבלה.

הנגזרות הבסיסיות מהדימויים הללו ברמה הפשוטה ברורות מאליהן, אבל בקריאה נוספת ובשיחות עם התלמידים הקרובים של הרב עולה שלמרות הטומאה של הקליפות החיצוניות, גם האפשרות של ההשתלבות בממסד הקיים לא נשללת לגמרי.

שלוש אופציות מתווה הרב כהתנשמות החזון המשיחי:

1. דרך ניסית.
2. דרך השראתית. קרי, אור התורה **ידחה את החושך**, אשר לעת עתה מכסה את הארץ וישביה. וכך הממסד הקיים ומנהיגיו יקבלו עליהם את מלכות ה'.
3. דרך התלבטות פנימית. קרי, אופציית השתלבות בתוך הממסד.

השאלה שעולה מאליה היא: מה אם כן ההבדלים בין התפיסה הציונית־דתית לבין תפיסת הרב גינזבורג? לכאורה אין הבדלים בחזון, וגם על שלוש האפשרויות המוצעות ליישום החזון אף אחד בציונות הדתית לא יוותר, גם אם זו תדגיש את הדרך השלישית כדרך שבה יש להשקיע כוחות.

אז היכן ההבדל העקרוני?

אפשר לומר כמובן – מדוע לטרוח למצוא את ההבדל? מה על היבדל של מציאת המשותף ולא השונה?

אכן חשוב מאוד לראות את המשותף בכל מה שקשור לאיחוד כוחות ומטרות, אבל טשטוש ההבדלים בין שורשי האידיאולוגיות השונות עלול ליצור בלבול בכיוולת לברור באופן אמיתי בי הדרכים השונות. צריך לדעת שהבדל השורשי הזה יבוא בהכרח לידי ביטוי בנקודות רבות כפי שנעניין בהמשך.

את ההבדלים השורשיים בין תפיסת העולם הדתית־לאומית לבין תפיסתו מיטיב הרב גינזבורג להסביר ולמקד במאמר שפורסם לפני מספר שנים, בחוברת קומי אורי. שם הוא מסביר ארוכות מדוע הרב קוק משורש אחרון הכהן.

הרב גינזבורג מסביר במאמרו שאת העיסוק של הרב קוק באחבת ישראל היה עליו להפנות אך ורק כלפי הפרט. אבל אותה המבנה הארגוני־החיצוני כמבטא את **כלל ישראל** באותה דרך שאוהבים את פרט ישראל תוליד עגל זהב – כיום בדמות מדינת ישראל. "ואכן" – כך הוא כותב – "בפירוש אמרו צדיקים על הרב קוק כי אהבת ישראל שלו העבירה אותו על דעתו, ומשום כך טעה ביחס למפעל הציוני ומחולליו".

אבל עיקר שורש ההבדלים בגישה מצוינים בדברים הבאים: "לומר כי בזיהוי הפנימיות מסוג זה כדוגמת הקבייה כי דורנו זה הוא 'ביש מלבר וטב מלגו' וייחוס מניעים טובים גם לענייני הרשעה מתוך אמונה בציסופים פנימיים ואמתיים לקרוש שיש ב'דור' – יש ביעיה מרכזית".

ובהמשך: "אנו טוענים להיפוכה של התפיסה, לפיה מחוללי התנועה הציונית היו רשעים, ואף על פי כן בכללות היה תוכן פנימי עליון לתנועה זו... בכללות היתה זו תנועה של **רע ומכוער מבחוץ אבל טוב וקדוש מבפנים**. בעוד התפיסה החרדית הייתה ועודנה מתייחסת אל כלל ישראל כפי שהוא מופיע היום, כמי **שדווקא נראה טוב מבחוץ**, בגלל הצלחותיו הנקודתיות, **אבל מבפנים הוא רקוב ורשע**. ואלו הביטויים שבהם הם משתמשים.

הוויכוח שקיים עד היום לגבי נקודה שורשית כל־כך על היחס לכלל ישראל כפי שהוא מופיע כיום, יש בו כדי לחדד את החידוש הגדול של התפיסה של הרב קוק – גם אם חלקנו גדל לתוך זה, מסתבר שמאוד לא מובן מאליו להתייחס אל הכלל הישראלי כקדוש מבפנים וכשואף לקדושה בשורשו.

תחושה מדהשיחה עם הרב

גם בשיחה עם הרב גינזבורג היה בולט מאוד שבכל מה שקשור לפרט הרב מגלה הרבה סובלנות ונכונות לראות את הטוב, אך בכל מה שקשור למדינה ולמסדה לא התגלתה אותה סובלנות וקדיבי לפנימיות מתוקנת. עוד יש לשים לב שלמרות הדימויים הקשים של הרב על המדינה על שלוחותיה, כקליפת טמאות שיש לשבור אותן, גם הוא אינו שולל את האופציה להשתלב בתן, במידה והדבר יראה כמובל לשינוי ותיקון. אבל כל אלה, ולמרות כל התורה הסדורה, קשה שלא להעלות את ההשערה שלבקיותן הנוקבת של הרב כלפי המדינה, נדבק וזל מעט מהקעצמה הרגשית של ההתנגדות החרדית ההיסטוריות. אולי זו הסיבה שכשמדובר באדם הפרטי, גם אם הוא רחוק אידיאולוגית ומעשית מתפיסתנו, אפשר להיות מאוד סובלניים כלפיו, אולם כשמעלים את המדינה, צץ לפתע מעין אנטגוניזם שנראה לעיתים חסר פרופורציה לטעענת החריפות כשלעצמן.

> קשה שלא להעלות את ההשערה שלביקורת הנוקבת של הרב גינזבורג כלפי המדינה, נדבקת ולו מעט מהעצמה הרגשית של ההתנגדות החרדית ההיסטורית. אולי זו הסיבה שאצל הרב כשמדובר באדם הפרטי, גם אם הוא רחוק אידיאולוגית ומעשית מתפיסתנו, אפשר להיות מאוד סובלניים כלפיו, אולם כשמעלים את המדינה, צץ לפתע מעין אנטגוניזם שנראה לעיתים חסר פרופורציה כשלעצמן

אז היכן ההבדל העקרוני?

אפשר לומר כמובן – מדוע לטרוח למצוא את ההבדל? מה על הערך של מציאת המשותף ולא השונה?

אכן חשוב מאוד לראות את המשותף בכל מה שקשור לאיחוד כוחות ומטרות, אבל טשטוש ההבדלים בין שורשי האידיאולוגיות השונות עלול ליצור בלבול בכיוולת לברור באופן אמיתי בי הדרכים השונות. צריך לדעת שהבדל השורשי הזה יבוא בהכרח לידי ביטוי בנקודות רבות כפי שנעניין בהמשך.

את ההבדלים השורשיים בין תפיסת העולם הדתית־לאומית לבין תפיסתו מיטיב הרב גינזבורג להסביר ולמקד במאמר שפורסם לפני מספר שנים, בחוברת קומי אורי. שם הוא מסביר ארוכות מדוע הרב קוק משורש אחרון הכהן.

הרב גינזבורג מסביר במאמרו שאת העיסוק של הרב קוק באחבת ישראל היה עליו להפנות אך ורק כלפי הפרט. אבל אותה המבנה הארגוני־החיצוני כמבטא את **כלל ישראל** באותה דרך שאוהבים את פרט ישראל תוליד עגל זהב – כיום בדמות מדינת ישראל. "ואכן" – כך הוא כותב – "בפירוש אמרו צדיקים על הרב קוק כי אהבת ישראל שלו העבירה אותו על דעתו, ומשום כך טעה ביחס למפעל הציוני ומחולליו".

אבל עיקר שורש ההבדלים בגישה מצוינים בדברים הבאים: "לומר כי בזיהוי הפנימיות מסוג זה כדוגמת הקבייה כי דורנו זה הוא 'ביש מלבר וטב מלגו' וייחוס מניעים טובים גם לענייני הרשעה מתוך אמונה בציסופים פנימיים ואמתיים לקרוש שיש ב'דור' – יש ביעיה מרכזית".

ובהמשך: "אנו טוענים להיפוכה של התפיסה, לפיה מחוללי התנועה הציונית היו רשעים, ואף על פי כן בכללות היה תוכן פנימי עליון לתנועה זו... בכללות היתה זו תנועה של **רע ומכוער מבחוץ אבל טוב וקדוש מבפנים**. בעוד התפיסה החרדית הייתה ועודנה מתייחסת אל כלל ישראל כפי שהוא מופיע היום, כמי **שדווקא נראה טוב מבחוץ**, בגלל הצלחותיו הנקודתיות, **אבל מבפנים הוא רקוב ורשע**. ואלו הביטויים שבהם הם משתמשים.

הוויכוח שקיים עד היום לגבי נקודה שורשית כל־כך על היחס לכלל ישראל כפי שהוא מופיע כיום, יש בו כדי לחדד את החידוש הגדול של התפיסה של הרב קוק – גם אם חלקנו גדל לתוך זה, מסתבר שמאוד לא מובן מאליו להתייחס אל הכלל הישראלי כקדוש מבפנים וכשואף לקדושה בשורשו.

תחושה מדהשיחה עם הרב

גם בשיחה עם הרב גינזבורג היה בולט מאוד שבכל מה שקשור לפרט הרב מגלה הרבה סובלנות ונכונות לראות את הטוב, אך בכל מה שקשור למדינה ולמסדה לא התגלתה אותה סובלנות וקדיבי לפנימיות מתוקנת. עוד יש לשים לב שלמרות הדימויים הקשים של הרב על המדינה על שלוחותיה, כקליפת טמאות שיש לשבור אותן, גם הוא אינו שולל את האופציה להשתלב בתן, במידה והדבר יראה כמובל לשינוי ותיקון. אבל כל אלה, ולמרות כל התורה הסדורה, קשה שלא להעלות את ההשערה שלביקורת הנוקבת של הרב כלפי המדינה, נדבק וזל מעט מהקעצמה הרגשית של ההתנגדות החרדית ההיסטוריות. אולי זו הסיבה שכשמדובר באדם הפרטי, גם אם הוא רחוק אידיאולוגית ומעשית מתפיסתנו, אפשר להיות מאוד סובלניים כלפיו, אולם כשמעלים את המדינה, צץ לפתע מעין אנטגוניזם שנראה לעיתים חסר פרופורציה לטעענת החריפות כשלעצמן?

למרות ההבדלים יש הרבה מה לעשות ביחד

למרות שקיימים לא מעט הבדלים בין תורתו של הרב גינזבורג לתפיסה החרדית הקלאסית, ראוי בהקשר הזה להתייחס גם אליה. למרות הקיטוב הקשה בשורשי התפיסה, בפועל מתגלים שיתופי פעולה מעשיים ואידיאולוגיים מבורכים בין העולם החרדי והעולם הדתי־לאומי, ואפילו הסכמות ותמימות דעים בהכרעות מדיניות, שיכולות בהחלט לבוא לידי ביטוי אפילו במפלגה משותפת. אך יחד עם השאיפה לאחדות, אין לטשטש את ההבדל העקרוני בין שתי התפיסות. בסופו של דבר ההבדל בא לידי ביטוי, כפי שרואים היטב בשטח, ברמת המוטיבציה בגיוס לצה"ל, באופן הקמת מערכות אלטרנטיביות לצד מימוש הניסיון להשתלבות בחלקן, בחיבור לכלל ישראל ובמיקוד המעשים כדי להשפיע עליו **לא רק** בעיסוק בחזרה בתשובה כדוגמת דוכני תפילין, כי אם בנוסף ואף מעבר לכך – בתשובה־לאומית שמסוגלת להכיל חלקים נוספים בעם ובפול הכלל־ישראלי. והזהר בא לידי ביטוי אפילו ביחס אל החוק והמחויבות כלפיו.

מצד שני נכון הוא שתפיסת עולם הרואה בכלל־ישראל את הטוב שבשורשו על אף התנהגותו החיצונית השלילית, עלולה להביא, ואכן כך קורה לעתים, להתמסרות לחלקים השליליים החיצוניים של הכלל, וכך גם לאיבוד הזהות העצמית בצמתים מסוימים. אבל לא יעלה על הדעת שסכנות הטמונות בשיטה, יעוררו את האמת שבה.

ההבדלים בשורש באים לידי ביטוי בשטח

לכן אין ספק שכל הנורמים אחרי איחוד כוחות ושיתוף אידיאולוגיות עם העולם החרדי – עושים דבר חשוב, אבל הם צריכים לדעת הטוב ולקחת בחשבון את נקודת המוצא השונה בתכלית – הצעיינית־הדתית פועלת את פעולותיה מתוך בטוב הפנימי המנצא בכלל־ישראל על אף חיצוניותו המכוערת, ומתוך כך תיקונו. צריך לדעת שכל ויתור על נקודת המוצא הזו יבוא בהכרח לידי ביטוי בלקיחת חלק במפעל הציוני, במוטיבציה לגיוס לצבא, באיכות השירות הצבאי, בהשפעה על החברה הישראלית, ומעל לכול ביחס לגם שמכונה "כלל ישראל" כפי שהוא בא היום לידי ביטוי במדינה ומוסדותיה.

> **אם הייתה אלטרנטיבה טובה יותר שיהיה קל יותר להתאהב בה, הציבור בגדול, לא היה חולך על זה? העם אוהב משהו שלא בדיוק קיים. הוא אוהב את זה, ומתרגש ושמח, אבל הוא מסכן, בגלל שהוא שבוי במשהו לא טוב. צריך לתת לעם את מה שהוא באמת אוהב. "אודך הוי' כי אנפת בי". הכל נורא טוב, כשנראה שהכל מסתדר. אבל כעת תודה יכולה לחזק את הרע**

לפני הכל וגם אחרי הכל – הרב גינזבורג הוא חב"דניק. אבל מדובר בהחלט בחב"דניק מסוג אחר – חב"דניק עצמאי, ואפילו חב"דניק חדשן, שזה כמעט סתירה פנימית – בעולם החסידי בכלל, ובחב"ד בפרט. והוא אכן מחדש, ובכמויות – למעלה מ־60 ספרים הוא הוציא עד כה, תחת הכותרת לאור שלו – "גל עיני", באין סוף נושאים – חינוך, זוגיות, מדרעות, נפש, דפוראה, וכמובן סדרה שלימה של ספרים העוסקת בבירור המשנה המדינית המשיחית, וביחס למדינה בפרט. הכל כמובן מתוך ראייה פנימית־קבלית.

אחד הדברים הבולטים אצל הרב גינזבורג הוא הנגיעה המאוד מרשימה ברשומה ארוכה של נושאים מדעיים, ואף שימוש באי אילו נתונים ומסקנות מדעיות מחיבטים שונים בתורתו. כך אפשר לראותו משתמש בהמון מושגים פיסיקליים, מתמטיים ועוד, מתוך מגמה גאולית־משיחית לחשוף מבט פנימי על כל תחום בעולם, במושגי ה'מסר' של הרב – לגלות את ה"אחד" בכל תחום ותחום.

הקשר הרצוף עם הציונות הדתית החל כפי הנראה בישיבת "עוד יוסף חי", עוד מימי קבר יוסף, שם שימש כראש ישיבה במשך שנים ארוכות. כבר אז החל לטפוף את משנתו המאוד לא צינונית, או במילים עדינות יותר, את משנתו החותרת לכינון מלכות ישראל האוטופית, תוך בקורת עמוקה על מדינת ישראל, באותו התלמידים שהגיעו במקור מבתי מדרש דתיים־לאומיים, שלמדו אז בישיבה. הרב, המתוודר בכפר חב"ד, מכהן עד היום כנשיא הישיבה.

כמו הרבה דברים, לאחר הגירוש, מצאה תורתו החב"דית של הרב גינזבורג הרבה יותר אוזניים כרויות בקרב בני הציונות הדתית. אבל למרות הרושם שעלול להיווצר כאילו מדובר בתופעה, אין מדובר בבחירה של ממש, אלא שמכן כל חברה שנחשבת קיצונית תלמידיו אינם נבלעים להם אי שם במקומותיהם, ודוואגים להפיץ את תורתו כך שלעיתים נדמה שהם הרבה מעבר ליחס הכמותי שלהם באוכלוסייה הדתית־לאומית.

אבל לא נכון יהיה לומר שרק בנקודה המדינית מצאו לעצמם תלמידים רבים מקור רוחני – הצמא לפנימיות התורה, קרי לימוד חסידות ורזי תורה, שקיים בבית המדרש הדתי־לאומי, הולך וגובר בעת האחרונה, ואת רוויתם מוצאים לא מעט תלמידים בתורתו של הרב גינזבורג, שמקף רגל ועד ראש טבולה חסידות ופנימיות, באופן עמוק ובהיר כאחת.

פגישה עם הרב גינזבורג

פגישה עם הרב גינזבורג היא ללא ספק חוויה מרתקת ומעוררת הוד, זו גם הסיבה שלא ממש תתאכזבו כשנאמר לכם שהרב אינו מעניק לך ראיון כפי שציפיתן, אלא מתוך אהבה מבלבלת לשינוי ותיקון. עוד יש לשים לב שלמרות הדימויים הקשים של הרב על המדינה על שלוחותיה, כקליפת טמאות שיש לשבור אותן, גם הוא אינו שולל את האופציה להשתלב בתן, במידה והדבר יראה כמובל לשינוי ותיקון. אבל כל אלה, ולמרות כל התורה הסדורה, קשה שלא להעלות את ההשערה שלביקורת הנוקבת של הרב כלפי המדינה, נדבק וזל מעט מהקעצמה הרגשית של ההתנגדות החרדית ההיסטוריות. אולי זו הסיבה שכשמדובר באדם הפרטי, גם אם הוא רחוק אידיאולוגית ומעשית מתפיסתנו, אפשר להיות מאוד סובלניים כלפיו, אולם כשמעלים את המדינה, צץ לפתע מעין אנטגוניזם שנראה לעיתים חסר פרופורציה לטעענת החריפות כשלעצמן?

למרות ההבדלים יש הרבה מה לעשות ביחד

למרות שקיימים לא מעט הבדלים בין תורתו של הרב גינזבורג לתפיסה החרדית הקלאסית, ראוי בהקשר הזה להתייחס גם אליה. למרות הקיטוב הקשה בשורשי התפיסה, בפועל מתגלים שיתופי פעולה מעשיים ואידיאולוגיים מבורכים בין העולם החרדי והעולם הדתי־לאומי, ואפילו הסכמות ותמימות דעים בהכרעות מדיניות, שיכולות בהחלט לבוא לידי ביטוי אפילו במפלגה משותפת. אך יחד עם השאיפה לאחדות, אין לטשטש את ההבדל העקרוני בין שתי התפיסות. בסופו של דבר ההבדל בא לידי ביטוי, כפי שרואים היטב בשטח, ברמת המוטיבציה בגיוס לצה"ל, באופן הקמת מערכות אלטרנטיביות לצד מימוש הניסיון להשתלבות בחלקן, בחיבור לכלל ישראל ובמיקוד המעשים כדי להשפיע עליו **לא רק** בעיסוק בחזרה בתשובה כדוגמת דוכני תפילין, כי אם בנוסף ואף מעבר לכך – בתשובה־לאומית שמסוגלת להכיל חלקים נוספים בעם ובפול הכלל־ישראלי. והזהר בא לידי ביטוי אפילו ביחס אל החוק והמחויבות כלפיו.

מצד שני נכון הוא שתפיסת עולם הרואה בכלל־ישראל את הטוב שבשורשו על אף התנהגותו החיצונית השלילית, עלולה להביא, ואכן כך קורה לעתים, להתמסרות לחלקים השליליים החיצוניים של הכלל, וכך גם לאיבוד הזהות העצמית בצמתים מסוימים. אבל לא יעלה על הדעת שסכנות הטמונות בשיטה, יעוררו את האמת שבה.

ההבדלים בשורש באים לידי ביטוי בשטח

לכן אין ספק שכל הנורמים אחרי איחוד כוחות ושיתוף אידיאולוגיות עם העולם החרדי – עושים דבר חשוב, אבל הם צריכים לדעת הטוב ולקחת בחשבון את נקודת המוצא השונה בתכלית – הצעיינית־הדתית פועלת את פעולותיה מתוך בטוב הפנימי המנצא בכלל־ישראל על אף חיצוניותו המכוערת, ומתוך כך תיקונו. צריך לדעת שכל ויתור על נקודת המוצא הזו יבוא בהכרח לידי ביטוי בלקיחת חלק במפעל הציוני, במוטיבציה לגיוס לצבא, באיכות השירות הצבאי, בהשפעה על החברה הישראלית, ומעל לכול ביחס לגם שמכונה "כלל ישראל" כפי שהוא בא היום לידי ביטוי במדינה ומוסדותיה.

> **אם אתה חוזר כמה דורות בהיסטוריה, אחד הגורמים לירידה מרמת שמירת התורה והמצוות, הוא שבעיני הרבה שכבות בעם מי שייצג את הדת לא היה הדגומה החיה הכי מזהירה. הרבה מאוד מסתכלים על הרב הזה, והתחבר הזאת, ומה זה עושה וכו', וזה לא עושה דוגמה הכי מושכת. וזו ודאי בעיה שלנו.**

פגישה עם הרב גינזבורג

חשקו האמיתי הוא להיות 'כלום', ורק להביא למצב של "והיה ה' למלך על כל הארץ" (ומלך שחפץ באהדת שמו ושלטונו אינו שייך לקדושה, כמובן). כך דורש הזהר מה ה' למעלה, ו"תעים' ו'תתא", בהמלכת מלך ישראל למטה, שיישליט את רצון ה' בעולם הזה.

מערכת היחסים עם המלך כוללת את כל הממדים: המלך שבמלך – עצם הסמכות שלטונית כלפי העם. האב־הרב שבמלך – מלך ישראל כשר הוא "מלך רב", ההוגה בתורה כדוד אביו ומלמדה לעם. כשהמלך הוא רב בחסד עליון, הוא כופה את העם בדרכי נועם, באהבה אבהית מחנכת, לחזק את קיום התורה והמצוות. בעוד שעניב המלכות היא "אור מקיף" בלשון הקבלה, אורה כללית של מורא וכבוד שמשפיעה על סביבתה, הרי הרב משפיע בפנימיות, כשתורתו נקלטת בשכל ומשנה את האדם מבפנים. כמובן, מלכות שאינה מחנכת לערכי התורה והמצוות אינה המלכות היהודית המקוונה. החוגן שבמלך – בכל שיר השירים הדוד עצמו הוא שלמה המלך, ויש ממד בו הנים מתאהב במנהיגו והמלך מאוהב בעמו – זה ממד נסתר, אך הכרחי, ובלעדיו המלכות לא תיכון לאורך ימים. כשם שבני זוג כורתים ביניהם ברית נצחית של אהבה על שכלית, גם בזמנים בהם יהיו בעיות שעל פי שכל לא מוצאים חן, כך כורת הנים ברית אהבה עם מלכו. ואכן, המלכת מלך בתנ"ך מתוארת כנעשית בשמחה עצומה, כשמחת חתונה. "מלך ביפיו תחזינה עיניך", והעם מתלכד סביב המלך מתוך תחושת האהבה הזו.

"אבינו" – המחשת היחס עם ה' ביחסי רב־תלמיד/רבי־חסיד:

ביו אב המחזן ומדריך את בנו, וכמותו ברב בב לתלמידו, יש מערכת יחסים עמוקה: בהחסידות אף מעבדות הוא הקשר בין רבי לחסיד כיסוד מרכזי בעבודת ה', דבר מוצדק כשמבינים שזו המחשה ליחס עם ה', כמפורש בחז"ל "מורא רבך כמורא שמים".

ה' משתקפת בתחומים אלו.

גם הקשרים המהותיים והעצמיים של יהודי – אהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת ארץ ישראל – הם, כמובן, נגזרת של היחס לה'. כך הסביר בעל התניא שאהבת ישראל נגלית מאהבת ה' בהיותה פסגתה – "לאהוב מה שהאהוב אוהב", וה' אוהב את עם ישראל. זו דוגמה שהמרכזת והיסוד הוא ה', וממנו הדברים מתפשטים להמחשה במציאות. כך גם באהבת איש ואישה – יהודי לא מסתפק באידיליה של אהבה ושלום בית, שהם דבר הכי יפה ומרגש, אלא הוא שואף לכך שה' יופיע במרכז חייו, "שכינה ביניהם".

ומחיוב זאת דרך התבוננות בשלוש מערכות יחסים של עם ישראל עם ה'. בתפלות אומרים בפירוש "אבינו מלכנו" – "יחסי אב־בן (הכוללים גם יחסי רב־תלמיד, כפי שמסביריים חז"ל) ויחסי מלך־עם. יש גם פן שלישי, נסתר, בו ה' מכונה "דודנו" – יחסי איש־אשה, בהם עוסק שיר השירים (ספר ההמחשה החזק ביותר בתנ"ך, עליו נאמר "כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים"). יחס זה מתבטא בעיקר במקדש, ובגלות מורגש מאד חסרונו, כשגם מערכות היחסים של "אבינו מלכנו" נמצאות חסרות בלעדיו. את היחסים עם ה', שנמשלו למערכות מוכרות מחיינו, צריכים להמחיש גם בתוך המערכות היום־יומיות הללו – ביחסי הורים־ילדים או מורים־תלמידים, ביחסי מלך־עם וביחסי איש־אשה.

תכונה יסודית של הקדושה היא "התכללות" – הופעה של כל איבר במערכת בתוך שאר האיברים, שמעלה בריבוי את הפירוט הכללי (וכאן, המערכות של אבינו־מלכנו־דודנו יתגלו בפרטות כ"שלש שהן תשע"). ההתכללות מבטאת את השאיפה לגילוי ה"אחד" בתוך הריבוי, משום שהקשר ההדוק של כל הפרטים מלמד על שורש אחדותי משותף. ככל שמרבים בהמחשת היחסים עם ה' במערכות חיינו האחרות, ההתכללות נעשית בולטת ומובהקת יותר. נדגים בקצרה כיצד המבנה השלם של אבינו־מלכנו־דודנו מופיע בכל אחת משלש מערכות היחסים:

"מלכנו" – המחשת היחס עם ה' בשלטון היהודי בארץ:

תפקידו של מלך ישראל להמחיש את מלכות ה' בעולם.

> **אם אתה חוזר כמה דורות בהיסטוריה, אחד הגורמים לירידה מרמת שמירת התורה והמצוות, הוא שבעיני הרבה שכבות בעם מי שייצג את הדת לא היה הדוגמה החיה הכי מזהירה. הרבה מאוד מסתכלים על הרב הזה, והתחבר הזאת, ומה זה עושה וכו', וזה לא עושה דוגמה הכי מושכת. וזו ודאי בעיה שלנו.**

"דודנו" – המחשת היחס עם ה' בחיי הנישואין:

חיי הנישואין ממחישים את היחס הגאולי ביותר עם ה', יחסי אהבה של איש ואשה. ככל שמעמיקים בתיקון חיי הנישואין, מתוך מגמה להשרות ולגלות "שכינה ביניהם", ומומחשים ומשתקפים היחסים עם ה'. רגילים לתפוס את החתן כדומינוני ומשפיע (ומכאן הדגש המושגי על דימוי הדוד, הגבר, לקמן), אך השאיפה המשיחית היא שהאיש והאשה יהיו "שוין בקומתן" זה לזו, משפיעים ומקבלים הדדיית.

הדבר מתבטא בשלש מערכות היחסים: החתן שבחתן – יסוד חיי הנישואין הוא, כמובן, קשר האהבה ההדדי. הרב שבחתן – מאד חשוב, בעיקר בדורנו, שבין איש ואישה, בין תלמיד חכם ל"אשת חבר", יהיה קשר של לימוד תורה. בפשטות נדמה שהאיש מביא את התורה הביתה ואילו אשתו מעניקה את ממד התעוררות הלב לתפלה, אך היעוד השוויוני־המשיחי מקדם אותנו ללימוד תורה בחבורותא ושיתוף מלא. המלך שבחתן – "חתן דומה למלך והכלה נקראת מלכה". בחיי הנישואין יש ממד של שעבוד – האשה מתעבדת לצרכי בעלה והאיש משתעבד לה לשעבודיה הכתובה. זהו שעבוד נעים, הענוה על צורך נפשי אל האדם בשייכות (ובמקרים בהם יש בשעבוד קושי ומועקה יש צורך בטיפול). המערכות שם אבינו־דודנו־מלכנו יוצרות מבנה שלם של קשר שכלי (בלימוד תורה), רגשי (באהבת דודים) ומעשי (בשיתוף פעולה ושעבוד הדדי) בין בני הזוג.

הרב מדבר על אידיאל שלם וגדול, מדוע אי אפשר, בדרך לתמונה הנשגבת שאני לא חושב שמישהו חולק עליה כמטרה, לקבל שחקן מהדגמים ומחלק עדיין לא? למה אם מה שאינו מתקיים אי מתקיים חייבים לקטלן? 'קליפה' או 'קדושה'?

רק צריך לקחת אחרות. אם לוקחים אחרות, הכל בסדר. לא לומר שיהיה בסדר, בלי מורה התלמיד ילך בדרך שלו. קח אחרות. ובשביל לקחת אחרות צריך שאנחנו נהיה ההנהגה.

האם עד שהנהגה לא תהיה בזידינו, אנחנו לא אמורים לנסות לתקן את מה שאפשר בדרכים נוספות?

זה בדיוק מה שמשתדלים לעשות – ללמד, ולשיר, כל מה שאפשר לעשות כדי לחולל שינוי. אבל, השתלבות שאין בה לקיחת אחרות על המנהיגות לא תצליח לשנות באמת.

כיצד בכל זאת, בכל מה שנוגע למדינת ישראל, הדברים שמובנים מדברי הרב, בם בספרים בגוש בשיעורים בגושא, הם – לפרק את הקיים ולעל ובנו לבנות חדש.

אנחנו נתפיים הנהגה בצורה אחרת. אנו יודעי איך זה יהיה בדיוק – אם זו תהיה צמיחה פחות או יותר טבעית מתוך הקיים, אז שיבוא משהו מלמעלה ופתאום יעם יבחר במשהו אחר. צריך להיות פתוח למה כיוונים. אני לא בעד לפרק שום דבר דווקא, אבל כן יש ענין להביא לידי הנהגה אחרת, תורנית. אין עושים את זה?: יש כמה אפשרויות, כמה כיוונים.

חילוניים

כמו שמתאים מאוד לחב"דניק, גם הרב מאוד לא אוהב את המילה 'חילוני'.

אז במה להשתמש?

יהודי שלעת־עתה לא שומר תומ"צ, או משהו כזה. תשעים ותשע אחוז הם 'תינוקות שנשבו' – וזה לא ביטוי עוקצני, הוא פשוט לא קבל חינוך כזה.

אגב, אני מכיר לא מעט חילוניים שהמושג 'תינוק נשבה' גורם להם לניתוק גדול יותר מהמילה 'חילוני'.

לכן משתדלים לדבר בשפה שווה לכל נפש, ומאד מכבדים את מי שלעת עתה, מאיזו סיבה שלא תהיה, לא שומר תורה ומצוות. אנחנו רוצים מאד להגיע אליהם, ואף עושים פעולות לשם כך. זה הפצה, זה לימוד.

האם לעולם המתשבה הדתי יש מה להסיק או ללמוד מב'בעיטה' הגסה שנתנה החילוניות לתורה והמצוות?

מכל דבר צריך ללמוד, כיסוד תורת הבעל שם טוב. אבל זה לא אומר לקבל אותו ולהיות מבסוט ממנו. גם אם זה בן משפחה, כמה שאני אוהב אותו וכמה שמתפעל מזה שהוא צדיק בנקודה שלו – גם בלי תורה ומצוות – עדיין כואב לי שחסרה לו שלמות, שחסר ביטוי האמונה שלו ב' דרך תורה ומצוות, ולכן אם אני רק יכול לעשות משהו לשפר זאת אני צריך לעשות. אינני יודע איך ה' דן אותי מולו. אני צריך לחשוב שה' דן אותו כבעל זכות גדולה משלי, אבל צריך לעשות מה שיכולתי. כל אחד צריך לשמש דוגמה חיה וחיובית שהוא חי את הדברים. אם אתה חוזר כמה דורות בהיסטוריה, אחד הגורמים לירידה מרמת שמירת התורה והמצוות, הוא שבעיני הרבה שכבות בעם מי שייצג את הדת לא היה הדוגמה החיה כה מזהירה. הרבה מאוד מסתכלים על הרב הזה, והתחבר הזאתו, ומה זה עושה וכו', וזה לא עושה דוגמה הכי מושכת. זה ודאי בעיה שלנו.

איך מתקבלת בעייני הרב המתשבה שאולי ה'בעיטה' הזו היא זו שבנתה כאן קומה, שבזכותה אנחנו מסוגלים סוף סוף לדבר על כל הרעיונות שהמשלל שדיברנו עליהם, מה שלא היינו מסוגלים לעשות כשלא הייתה כאן מדינה. אפילו טכנית לא היינו כאן כדי לשוחח...

יכול להיות. אף על שכן יכול להיות – זה יותר מסתבר – שעם נאמנות מלאה לתורה כבר היינו בימות המשיח.

אז, למה לא נגיד תודה לה' על מה שקיים?

"אודך הוי' כי אנפת בי". הכל נורא טוב, כשנראה שהכל מסתדר. אבל כעת תודה יכולה לחזק את הרע. אם אני משדר לו שהוא בסדר זה בעיה, בתוך הלב צריך להודות. צריך לשדר על הטוב כשזה טוב. מודים לה', רגע הרבי אמר שצריך להודות. אבל, לוודאי, כשתבאה עושה פעולה נפלאה יש הבחילה מי המפקד האמיתי, מה הוא אומר לעשות, והאם צריך לשתף פעולה בכל דבר. אם שמים אם כל מאגר האהבה על דבר שאינו מושלם יכולים לצאת דברים לא חיוביים. לכן הענין הוא לקחת אחרות, ולעשות כמו שצריך.

אני מניח שהרב מדבר על סוגיית סיידוב הבפודה – האם לדעת הרב, הסוגיה הזו היא הסוגיה הבלעדית שעל פיה בוחנים אם השילוב בצבא מתקן או לא?

לא. אבל צריך לדעת שזה לא שאתה משפיע או שאתה מושפע. שזה שלא היה סיידוב בקודה בזמן המבחן זה סממן, הוכחה, שבחורים אלו מושפעים. לעומת זאת אם אתה נכנס למסגרת עם מחשבות שליחות, זה אחרת. בנקודה הזו יכולה להיות נקודת תרומה הדדית בין חב"ד לבין הציונות־הדתית, חב"ד תורמת את מודעות השליחות – ואם חב"ד לא מספיק בצבא אסטרטיות, כמה כיוונים.

> **אם הייתה אלטרנטיבה טובה יותר שיהיה קל יותר להתאהב בה, הציבור בגדול, לא היה חולך על זה? העם אוהב משהו שלא בדיוק קיים. הוא אוהב את זה, ומתרגש ושמח, אבל הוא מסכן, בגלל שהוא שבוי במשהו לא טוב. צריך לתת לעם את מה שהוא באמת אוהב. "אודך הוי' כי אנפת בי". הכל נורא טוב, כשנראה שהכל מסתדר. אבל כעת תודה יכולה לחזק את הרע**

ניגונים ומוזיקה

ידעתם שאת הניגון המוכר במילים "על־ידי ניגונים ומחיאת כף" הלחין (בלי המילים) לא אחר מאשר הרב יצחק גינזבורג? ❁ אז הנה גם כמה מילים על מוזיקה עם נחוח סודות

המוזיקה היא אחד הדברים שהכי ברור שהם ברובד של ה"דתנר". למה קוראים לתיאור הנשגב והקדוש של ש